

Paweł Czarnecki
Uniwersytet Jagielloński

PRZEDSTAWICIEL SPOŁECZNY W TRANSPARENTNYM PROCESIE KARNYM

1. WPROWADZENIE

Proces karny w mikroskali oznacza jedynie postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności karnej w stosunku do osoby, której przedstawiono zarzuty, a tymczasem znaczenie postępowania karnego prowadzonego wobec jednostki jest znacznie szersze. Każde postępowanie karne wyraźnie oddziałuje na innych uczestników, a także na środowisko, z którego wywodzi się sprawca. Bezpośrednie oddziaływanie procesu polega na rozmaitych interakcjach między oskarżonym a innymi uczestnikami tego postępowania karnego, natomiast oddziaływanie pośrednie dotyczy emanacji jednostkowego procesu na określoną grupę społeczną czy też większą zbiorowość. O ile relacje między stronami procesowymi czy uczestnikami postępowania mają najczęściej charakter wewnętrzny, ograniczają się bowiem do udziału w czynnościach procesowych, o tyle sprawa karna danego oskarżonego niejednokrotnie wywołuje kontrowersje także w środowisku osób, które na co dzień w ogóle nie interesują się wymiarem sprawiedliwości.

Wskazanie w tytule na przedstawiciela społecznego wymusza postawienie uzasadnionego pytania o powód tak wąsko zakreślonych granic opracowania tematu. Uprzedzając zatem ewentualne pytania, należy wyjaśnić, że impulsem do podjęcia tematu było najpierw skierowanie 25 kwietnia 2016 r. poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk nr 451), który w dniu 10 czerwca 2016 r. przyjął postać ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta¹. Podkreślenia przy tym wymaga, że celem tego tekstu nie jest omawianie spornych zagadnień dotyczących wskazanych wyżej instytucji, gdyż było to przedmiotem wielu rozważań w piśmiennictwie zarówno na gruncie obowią-

¹ W dniu złożenia tekstu Rządowe Centrum Legislacji nie opublikowało jeszcze podpisanej ustawy w Dzienniku Ustaw.

zywania przepisów Kodeksu postępowania karnego z 1969 r.², jak i najnowszej regulacji karnoprosesowej³.

Zamiarem autora jest próba oceny zmian legislacyjnych w zakresie pozycji przedstawiciela społecznego w procesie karnym oraz kształtu zasady jawności po wskazanej nowelizacji. Z uwagi na fakt, że stosunkowo niedawno uchwalono ustawę, a powyższe rozważania nie zostały przedstawione w literaturze przedmiotu, wydaje się, że właśnie temu zagadnieniu warto poświęcić uwagę, tak aby ustalić, czy dzięki wskazanym zmianom legislacyjnym proces karny będzie bardziej transparentny.

2. ZASADA JAWNOŚCI I UDZIAŁU CZYNNIKA SPOŁECZNEGO W POSTĘPOWANIU KARNYM

Nowelizowane przepisy mają istotny związek z zasadą udziału czynnika społecznego i zasadą jawności. Zarówno zasada udziału czynnika społecznego, jak i zasada jawności są zasadami konstytucyjnymi oraz skodyfikowanymi. Artykuł 182 Konstytucji RP wskazuje, że: „Udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości określa ustawa”, a na gruncie ustawowym normę tę dookreśla art. 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego⁴, stanowiąc, że „w granicach określonych w ustawie postępowanie karne odbywa się z udziałem czynnika społecznego”. Ustawodawca w postępowaniu karnym nie wskazał szczegółowego sposobu rozszerzenia tej zasady konstytucyjnej, ograniczając się niemal wyłącznie do powtórzenia treści wynikającej ze wskazanej regulacji konstytucyjnej. Artykuł 182 Konstytucji RP ma zastosowanie do wszystkich postępowań związanych z wymiarem sprawiedliwości, w związku z czym ustawodawca zwykły w zakresie postępowania karnego ma swobodę w dookreślaniu emanacji

² Z. Ponarski, *Instytucja przedstawiciela społecznego na tle prawnoporównawczym*, „Nowe Prawo” 1970, nr 9; A. Murzynowski, *Udział przedstawiciela społecznego w procesie karnym*, „Nowe Prawo” 1971, nr 7–8; M. Lipczyńska, *Przedstawiciel społeczny w polskim procesie karnym*, „Nowe Prawo” 1972, nr 4; W. Daszkiewicz, *Przedstawiciel społeczny w procesie karnym*, Warszawa 1976, czy A. Wierciński, *Przedstawiciel społeczny w polskim procesie karnym*, Poznań 1978.

³ K. Marszał, *Przedstawiciel społeczny w procesie karnym*, „Problemy Prawa Karnego” 2001, nr 24; P. Hadrych, *Warunki dopuszczenia przedstawiciela społecznego do udziału w postępowaniu sądowym*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 2; K. Papke-Olszauskas, K. Woźniewski, *Przedstawiciel społeczny w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, [w:] *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. J. Grajewskiemu*, red. M. Płachta, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2003, t. XI; J. Kosowski, *Przedstawiciel społeczny w procesie karnym – wybrane zagadnienia*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2005, nr 11; K. Dudka, *Formy udziału organizacji społecznej w procesie karnym*, „Ius Novum” 2007, nr 4, s. 45; czy M. Tomkiewicz, *Udział przedstawiciela społecznego w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 7–8.

⁴ T.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1749, z późn. zm.

zasady konstytucyjnej na gruncie ustawy zwykłej. W zakresie postępowania karnego najczęściej dotyczy to udziału ławników w orzekaniu, przy czym na marginesie można stwierdzić, że znaczące ograniczenie udziału ławników w orzekaniu w sprawach karnych stawia pytanie o stopień realizacji normy konstytucyjnej.

Nie można jednak tracić z pola widzenia również tego, że niekiedy to właśnie osoby niezwiązane z wymiarem sprawiedliwości wpływają na proces karny, czego dowodem są instytucje procesowe, takie jak: społeczne zawiadomienie o przestępstwie (art. 304 § 1 k.p.k.), udział ławników w orzekaniu (art. 28 § 2–4 k.p.k.), poręczenie społeczne (art. 271 k.p.k.), udział mediów w rozprawie głównej (art. 357 k.p.k.), czy też udział przedstawiciela społecznego (art. 90–91 k.p.k.). Proces karny bowiem nie może być traktowany jedynie jako działalność organów procesowych uregulowana w prawie karnym procesowym, lecz jest to także w każdym przypadku płaszczyzna wzajemnego przenikania się informacji o procesie do społeczeństwa i od społeczeństwa. Wymienione instytucje w sposób wybiórczy dotyczą zarówno zasady udziału czynnika społecznego w orzekaniu (art. 3 k.p.k.), jak i zasady jawności rozprawy (art. 355 k.p.k.).

Należy przypomnieć, że przepisy rangi międzynarodowej statuuja zasadę jawności, jak również dopuszczają wyjątki od niej. W myśl art. 6 ust. 1 EKPC⁵: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości”. Przyjmuje się w doktrynie, że na gruncie przepisów EKPC zasada jawności powinna być rozpatrywana na dwóch płaszczyznach: jawności postępowania przed sądem oraz jawnego ogłoszenia wyroku, na co wskazuje sformułowanie „rozpatrzenie”, którym posłużono się w art. 6 ust. 1 EKPC. Oznacza to, że tak wyinterpretowana jawność z przepisów tej konwencji odpowiada zasadzie jawności zewnętrznej (publiczności), a zatem nie obejmuje jawności wewnętrznej (jawności wobec stron). Jawność w tym aspekcie jest wyznacznikiem, a równocześnie stanowi element składowy prawa do uczciwego procesu (*fair trial*) i prawa do sądu⁶. Podobne w swej wymo-

⁵ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284).

⁶ C. Nowak, *Prawo do rzetelnego procesu sądowego w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC*, [w:] P. Wiliński (red.), *Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych*, Warszawa 2009, s. 110–111.

wie jest brzmienie art. 14 ust. 1 MPPOiP⁷, art. 67 ust. 1 Statutu MTK⁸, czy w art. 47 Karty Praw Podstawowych⁹.

Podstawą normatywną statuującą zasadę jawności w Konstytucji RP jest jej art. 45 ust. 1, zgodnie z którym: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. Zasada jawności może być ujmowana nie tylko jako jawność zewnętrzna (zasada publiczności), lecz także jako jawność dla stron (jawność wewnętrzna), a zatem uprawnienie jednostki do wzięcia udziału w postępowaniu zgodnie z zasadą *fair trial*, stanowiącym element konstytucyjnego prawa do sądu¹⁰.

Ustawodawca nie nadaje tej zasadzie charakteru absolutnego, ponieważ dopuszczalne jest wyłączenie jawności¹¹. W myśl art. 45 ust. 2. Konstytucji RP: „Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie”. Zasada jawności może doznawać wyjątków w warunkach wskazanych w art. 45 ust. 2 Konstytucji RP i zasady proporcjonalności z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Uszczegółowieniem tej normy na poziomie ustawowym jest art. 355 k.p.k., wskazujący, że: „Rozprawa odbywa się jawnie. Ograniczenia jawności określa ustawa”.

Z przedstawionych aktów normatywnych o randze krajowej i międzynarodowej jednoznacznie wynika, że zasada jawności postępowania sądowego stanowi element prawa do sądu, a równocześnie określa standard rzetelnego postępowania zarówno w aspekcie krajowym, jak i konwencyjnym. Zasada ta nie ma jednak charakteru absolutnego i bezwzględnego, ponieważ w każdym z omawianych źródeł wskazano przesłanki odstąpienia od tej zasady. Ustawodawca ma świadomość, że zasada jawności może pozostawać w konflikcie z innymi ważnymi dobrami i konieczne jest znalezienie odpowiedniego kompromisu w sferze normatywnej. Trzeba podkreślić, że w żadnym z tych aktów prawnych nie wymaga się, aby w polskim procesie karnym należało przewidzieć udział przedstawiciela społecznego, jak też stworzyć mu możliwość aktywnego udziału w tym postępowaniu.

Przepisy Kodeksu postępowania karnego przewidują możliwość ograniczenia rozprawy w dwóch postaciach: instytucji rozprawy niejawnej oraz wyłączenia

⁷ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r., nr 38, poz. 167).

⁸ Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego z dnia 17 lipca 1998 r. (Dz.U. z 2003 r., nr 78, poz. 708).

⁹ Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 14 grudnia 2007 r. (Dz.Urz. UE 2007 C. 303, s. 1).

¹⁰ P. Wiliński, *Proces karny w świetle Konstytucji*, Warszawa 2011, s. 139–142. Zob. również: wyrok TK z dnia 27 października 2015 r., K 5/14, OTK-A 2015, nr 9, poz. 150.

¹¹ Wyrok TK z dnia 25 lutego 2003 r., SK 9/02, OTK-A 2003, nr 2, poz. 14; wyrok TK z dnia 2 października 2006 r., SK 34/06, OTK-A 2006, nr 9, poz. 118, czy też postanowienie SA w Warszawie z dnia 19 grudnia 2013 r., II AKz 856/13, Lex nr 1403834.

jawności rozprawy w całości lub części. W pierwszym przypadku ustawodawca wskazuje w art. 359 k.p.k., że rozprawa jest niejawna, gdy sprawa dotyczy wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środka zabezpieczającego albo gdy rozpatrywana jest sprawa o pomówienie lub znieważenie; na wniosek pokrzywdzonego rozprawa odbywa się jednak jawnie. Z kolei sąd wyłącza jawność rozprawy, jeśli jawność mogłaby: 1) wywołać zakłócenie spokoju publicznego; 2) obrażać dobre obyczaje; 3) ujawnić okoliczności, które ze względu na ważny interes państwa powinny być zachowane w tajemnicy oraz 4) naruszyć ważny interes prywatny. Co więcej, stosownie do art. 364 § 1 k.p.k. ogłoszenie wyroku odbywa się jawnie, a jeżeli jawność rozprawy wyłączono w całości lub w części, przytoczenie powodów wyroku może nastąpić również z wyłączeniem jawności w całości lub części. Wskazane przesłanki jedynie częściowo są tożsame z brzmieniem art. 45 ust. 2 Konstytucji RP.

Ustawodawca przywiązuje również duże znaczenie do dostępu społeczeństwa do informacji o procesie. Potwierdzeniem tego jest możliwość uzyskiwania zgody na nagrywanie rozprawy zarówno przez przedstawicieli środków masowego przekazu, jak i uczestników postępowania karnego. Zgodnie bowiem z art. 357 § 1 k.p.k. sąd może zezwolić przedstawicielom radia, telewizji, filmu i prasy na dokonywanie za pomocą aparatury utrważeń obrazu i dźwięku z przebiegu rozprawy, gdy uzasadniony interes społeczny za tym przemawia, dokonywanie tych czynności nie będzie utrudniać prowadzenia rozprawy, a ważny interes uczestnika postępowania temu się nie sprzeciwia. Stosownie do art. 358 § 2 k.p.k. sąd może określić warunki, od których uzależnia wydanie zezwolenia przewidzianego w § 1. Pewnym substytutem jawności jest również możliwość utrwalania przebiegu postępowania przez strony, bowiem w myśl art. 358 k.p.k., jeżeli nie przemawia przeciw temu wzgląd na prawidłowość postępowania, sąd na wniosek strony wyraża zgodę na utrwalenie przez nią przebiegu rozprawy za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. W wypadku wyłączenia jawności ustawodawca dopuszcza w art. 361 § 1 k.p.k., aby na rozprawie przebywały, oprócz osób biorących udział w postępowaniu, po dwie osoby wskazane przez oskarżyciela publicznego, oskarżyciela posiłkowego, oskarżyciela prywatnego i oskarżonego. Jeżeli jest kilku oskarżycieli lub oskarżonych, każdy z nich może żądać pozostawienia na sali rozpraw po jednej osobie.

Na marginesie należy wspomnieć, że ustawodawca w wersji pierwotnej Kodeksu postępowania karnego nie uregulował problemu jawności posiedzeń. Problem ten wywoływał istotne spory w orzecznictwie do czasu wydania przez Sąd Najwyższy uchwały¹², w której przyjął on, że w postępowaniu karnym jawne są posiedzenia, na których sąd „rozpoznaje lub rozstrzyga sprawę” w rozumieniu art. 42 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych¹³.

¹² Uchwała SN (7) z dnia 28 marca 2012 r., I KZP 26/11, OSNKW 2012, nr 4, poz. 36.

¹³ T.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 2062, z późn. zm.

Pojęcie to powinno być interpretowane z uwzględnieniem brzmienia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, a zatem oznacza to sprawę „w zakresie głównego przedmiotu postępowania, a także kwestii incydentalnej, która związana jest z możliwą ingerencją w sferę podstawowych praw zagwarantowanych przepisami Konstytucji”. W duchu tego orzeczenia ustawodawca w ustawie z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁴ wprowadził art. 95b k.p.k., w którym wskazał, że regułą jest, iż posiedzenie odbywa się z wyłączeniem jawności, chyba że ustawa stanowi inaczej albo prezes sądu lub sąd zarządzi inaczej, po czym w art. 95b § 2 k.p.k. wskazał enumeratywnie przypadki, gdy posiedzenia są jawne, a w takiej sytuacji należy stosować odpowiednio przepisy o jawności rozprawy wskazane w rozdziale 42 k.p.k.

3. W KIERUNKU NOWELIZACJI INSTYTUCJI PRZEDSTAWICIELA SPOŁECZNEGO

Przedstawiciel społeczny nie występował w przepisach Kodeksu postępowania karnego z 1928 r., lecz jako uczestnik postępowania karnego pojawił się dopiero w 1969 r. Uczestnik ten nie będąc stroną, nie jest też związany z żadną ze stron, lecz ma występować w procesie właśnie jako rzecznik interesu społecznego¹⁵.

Ustawodawca od kilku lat usiłuje zmienić pozycję prawną przedstawiciela społecznego. Przykładowo w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw z dnia 21 listopada 2008 r. (Sejm VI kadencji, druk nr 1394) w wersji pierwotnej zaproponowano rozszerzenie uprawnień procesowych tego uczestnika postępowania przez zmianę treści art. 91 k.p.k. Przepis ten miał przyjąć brzmienie: „Dopuszczony do udziału w postępowaniu sądowym przedstawiciel organizacji społecznej może uczestniczyć w rozprawie, wypowiadać się, składać wnioski dowodowe oraz oświadczenia na piśmie”. *Novum* zatem stanowiło wyposażenie przedstawiciela społecznego w uprawnienie do składania wniosków dowodowych. W uzasadnieniu do tego projektu wskazano, że poszerzenie zakresu uprawnień o inicjatywę dowodową „może tej nieczęsto wykorzystywanej instytucji procesowej nadać nowe znaczenie, umożliwiając przedstawicielowi społecznemu wpływanie na bieg procesu również w płaszczyźnie postulatywnego oddziaływania na zakres i przebieg prowadzonego przed sądem postępowania dowodowego”. Zdaniem projektodawców pozwoliłoby to uzyskać sądowi wyspecjalizowaną wiedzę, jaką mają organizacje społeczne, a tym samym łatwiej byłoby zagwarantować, że

¹⁴ Dz.U. z 2013 r., poz. 1247, z późn. zm.

¹⁵ P. Hofmański, S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016, s. 199.

sąd dokona prawdziwych ustaleń faktycznych, a równocześnie będzie respektował ważne interesy społeczne lub indywidualne. Mimo zapewnień projektodawców w uchwalonej ustawie z 5 dnia listopada 2009 r.¹⁶ zrezygnowano ze zmiany art. 91 k.p.k. Uznano wówczas, że rozszerzenie uprawnień przedstawiciela społecznego może obniżyć sprawność postępowania sądowego, bowiem wnioski dowodowe tego podmiotu mogą prowadzić do przewlekłości postępowania. Nie można również zapominać, że oświadczenia przedstawicieli społecznych mogą stanowić podstawę przeprowadzenia dowodu z urzędu.

Kolejną próbę zmiany statusu przedstawiciela społecznego podjęto z inicjatywy Rzecznika Praw Obywatelskich¹⁷, który wskazywał, że przesłanki dopuszczenia przedstawiciela organizacji społecznej do udziału w postępowaniu karnym budzą wątpliwości, ponieważ nie jest jasne, czy przesłanką dopuszczenia ma być potrzeba ochrony interesu społecznego lub ważnego interesu indywidualnego (art. 90 § 1 k.p.k.), czy też może interes wymiaru sprawiedliwości (art. 90 § 3 k.p.k.). Rzecznik stwierdził, że analiza spraw prowadzonych w jego biurze wskazuje na istotny problem w tym zakresie, w związku czym zaproponował zmianę brzmienia art. 90 § 3 k.p.k. na: „Sąd dopuszcza przedstawiciela organizacji społecznej, jeżeli nie sprzeciwia się to interesowi wymiaru sprawiedliwości”.

Do wystąpienia ustosunkowała się Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, która w swojej opinii z 18 grudnia 2012 r.¹⁸ podkreśliła, że w piśmie Rzecznika nie uzasadniono sprzeczności między § 1 i § 3 art. 90 k.p.k., a ponadto do uwzględnienia wniosku o przystąpienie do udziału przedstawiciela społecznego konieczne jest uwzględnienie wszystkich przesłanek wskazanych w art. 90 § 1 k.p.k. Przyjęcie takiej zmiany powodowałoby, że w wielu przypadkach w postępowaniu sądowym uczestniczyliby przedstawiciele organizacji społecznych, którzy nie ułatwialiby sądom dokonywania ustaleń faktycznych, a niekiedy utrudniali prowadzenie efektywnego postępowania karnego. Komisja nawiązała zresztą do wystąpienia RPO do Ministra Sprawiedliwości z 26 listopada 2008 r.¹⁹, w którym RPO postulował dopuszczenie przedstawicieli społecznych do udziału w postępowaniu przygotowawczym, a ponadto wprowadzenie możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie dopuszczenia przedstawiciela organizacji społecznej w postępowaniu sądowym, na co Minister Sprawiedliwości, przywołując uchwałę Sądu Najwyższego z 27 września 1980 r.,²⁰ stwierdził, że nie sposób wskazać przypadków, w których sąd jeszcze przed rozpoczęciem prze-

¹⁶ Dz.U. nr 206, poz. 1589, z późn. zm.

¹⁷ Pismo RPO-681395-II/11 z dnia 1 października 2012 r. (materiały własne).

¹⁸ Zob.: <https://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego-2009-2013/opinie-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-karnego/download,1216,42.html> (dostęp: 30.06.2016 r.).

¹⁹ RPO-586383-II08/DK (materiały własne).

²⁰ Uchwała SN Izba Wojskowa z dnia 27 września 1980 r., U 1/80, OSNKW 1980, nr 10–11, poz. 79.

wodu sądowego mógłby zasadnie uznać, iż udział przedstawiciela organizacji społecznej byłby sprzeczny z interesem wymiaru sprawiedliwości. Podkreślono również, że przedstawiciel społeczny nie posiada odpowiednich kompetencji, aby występować w procesie karnym, a ponadto nie ma uprawnień do przeglądania akt w postępowaniu przygotowawczym, co uniemożliwia sprawne działanie w postępowaniu sądowym. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego uznała, że obecne uprawnienia przedstawiciela społecznego wynikające z art. 91 k.p.k. są adekwatne, aby mógł on wypełniać powierzoną mu rolę procesową. Takie argumenty zamieścił Minister Sprawiedliwości, udzielając odpowiedzi RPO i stwierdzając ponadto, że z uwagi na fakt obowiązywania tego przepisu od wielu lat oraz stałą jego wykładnię, nie jest konieczne dokonanie nowelizacji Kodeksu postępowania karnego w kierunku proponowanym przez Rzecznika.

Próbie zmiany pozycji przedstawiciela społecznego podjęto przy okazji prac nad nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 11 marca 2016 r.²¹ (Sejm VIII kadencji, druk nr 207). W dniu 10 marca 2016 r. na posiedzeniu Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach²² pomysłodawcy wzmocnienia roli przedstawiciela społecznego argumentowali, że art. 90 § 1 k.p.k. stanowi barierę przed dopuszczaniem do udziału przedstawicieli organizacji społecznych ze względu na niejasność pojęcia „interes wymiaru sprawiedliwości”, a ponadto z uwagi na to, że brak informacji o procesie przed rozpoczęciem przewodu sądowego powoduje, że przedstawiciele organizacji nie mają danych niezbędnych do zgłoszenia udziału w postępowaniu. Z tych powodów zasadne jest zlikwidowanie cezurę czasowej „do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego”, a tym samym przystąpienie do postępowania w każdym stadium procesowym. Istotne jest to w szczególności dla przedstawicieli organizacji broniących praw człowieka. Powołując się na wskazaną w art. 45 Konstytucji RP zasadę jawności postępowania, proponowali, aby podobne rozwiązanie stosować w sprawach cywilnych i administracyjnych. Z uwagi na fakt zgłoszenia poprawek dopiero w drugim czytaniu, z przyczyn formalnych nie mogły być one przedmiotem dalszych prac legislacyjnych, gdyż przekraczały zakres merytoryczny projektu ustawy.

4. *RATIO LEGIS* NAJNOWSZYCH ZMIAN

Ustawodawca w uzasadnieniu ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. wskazał, że celem regulacji jest „zwiększenie transparentności procesu karnego poprzez wzmocnienie konstytucyjnej zasady jawności rozprawy w postępowaniu karnym

²¹ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 437).

²² Zob.: <http://orka.sejm.gov.pl/Zapisy8.nsf/wgskrn/NKK-11> (dostęp: 30.06.2016 r.).

oraz powiązanie możliwości utrwalania i transmisji przebiegu rozprawy przez przedstawicieli środków masowego przekazu z jawnością jej przebiegu”. Środkiem do tego ma być: ograniczenie dopuszczalności wyłączenia jawności rozprawy z uwagi na przesłankę interesu prywatnego; wprowadzenie możliwości złożenia zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie jawności rozprawy oraz ograniczenie możliwości odmowy wydania zezwolenia na utrwalanie i transmisję przebiegu rozprawy przez przedstawicieli mediów. Podkreślono także znaczenie konstytucyjnej zasady jawności postępowania, przy czym należy zróżnicować sytuację wyłączenia jawności z uwagi na interes oskarżonego oraz pokrzywdzonego. Ustawodawca w dodanym art. 360 § 5–6 k.p.k. wprowadził środek odwoławczy od decyzji sądu w przedmiocie wyłączenia jawności w postaci zażalenia rozpoznawanego przez inny równorzędny skład tego sądu. Takie zażalenie należy rozpoznać niezwłocznie, aczkolwiek nie później niż przed upływem 7 dni od przekazania zażalenia wraz z niezbędnymi aktami. Wzmocnieniu transparentności ma służyć ponadto rozszerzenie dopuszczalności utrwalania i transmisji przebiegu rozprawy prowadzonej z wyłączeniem jawności, przy czym dopiero wówczas gdy zostanie zakłócony porządek rozprawy przez przedstawicieli mediów, dopuszczalne będzie wydanie zarządzenia opuszczenia przez niektórych z nich sali. W odniesieniu do zmian w zakresie art. 90 k.p.k. projektodawcy wskazali, że przedstawiciel społeczny „umożliwia społeczną kontrolę nad wymiarem sprawiedliwości oraz prezentowanie sądom stanowisk organizacji społecznych, co niewątpliwie stwarza lepsze warunki do wydania trafnego orzeczenia w sprawie”. Ustawodawca deklaruje zatem likwidację barier, które uniemożliwiają udział przedstawicieli społecznych w procesie karnym, tak aby mogli w sposób nieskrępowany prezentować stanowiska organizacji, którą reprezentują.

Dalsze zmiany w tej ustawie mają charakter wyraźnie marginalny i są tak naprawdę skutkiem zmian w zakresie art. 90 k.p.k. Tytuł rozdziału 46 przyjął brzmienie „Głosy końcowe” (zamiast wcześniejszego „Głosy stron”), gdyż przedstawiciel społeczny nie jest stroną. Z kolei w nowym art. 406 § 1 k.p.k. sąd jest zobowiązany (a nie jak dotychczas – w razie potrzeby) umożliwić przedstawicielom społecznym zabranie głosu przed wydaniem wyroku, przy czym przedstawiciel społeczny zabiera głos przed obrońcą oskarżonego i oskarżonym. Nowelizacja art. 408, 409 i art. 453 § 2 k.p.k. ma natomiast charakter jedynie redakcyjny i jest konsekwencją zmiany katalogu podmiotów uprawnionych do zabierania głosów w art. 406 k.p.k.

W uzasadnieniu ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. wskazano, że konieczne jest przede wszystkim „zlikwidowanie przejawów arbitralności sądu” w procedowaniu w przedmiocie dopuszczenia przedstawiciela organizacji społecznej do udziału w sprawie. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 90 § 1 k.p.k. dopuszczenie jest obowiązkowe, jeśli przynajmniej jedna ze stron wyrazi na to zgodę. Strona ma możliwość cofnięcia wyrażonej wcześniej zgody, a jeśli żaden z uczestników nie wyraża zgody na dopuszczenie do udziału przedstawiciela, wówczas sąd jest zob-

wiązany wyłączyć tego przedstawiciela od udziału w sprawie. Pozostałe zmiany w niniejszej ustawie nie są związane z pozycją przedstawiciela społecznego.

W toku prac legislacyjnych swoje opinie przedłożyło wiele instytucji: Sąd Najwyższy, Krajowa Rada Sądownictwa, Krajowa Izba Radców Prawnych, Biuro Analiz Sejmowych, Naczelna Rada Pielęgniarek i Położnych oraz Naczelna Rada Lekarska, przy czym stanowisko odnośnie do zmian w art. 90 k.p.k. zajęły wyłącznie dwa pierwsze podmioty. W opiniach tych pozytywnie opowiedziano się za rozszerzeniem idei udziału czynnika społecznego w orzekaniu, przy czym zgłoszono wiele uwag dotyczących brzmienia poszczególnych regulacji w art. 90 k.p.k. W szczególności zwrócono uwagę na uzależnienie przedstawiciela społecznego od woli stron, co może osłabić obronę interesu społecznego, zaznaczono, że zmiana art. 90 k.p.k. nie jest konieczna, a przedstawiciel społeczny posiada zbyt małe możliwości realnego wpływania przez przedstawiciela na przebieg postępowania karnego.

Należy podkreślić, że w uzasadnieniu ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. nie wskazano w żadnej mierze, jakie okoliczności przemawiają za koniecznością zmiany stanu prawnego w odniesieniu do zmian wskazanych w art. 90 k.p.k. we wszystkich projektach regulujących zmianę statusu przedstawiciela społecznego. Nie przedstawiono żadnych danych statystycznych, które dowodziłyby procentowego udziału przedstawicieli społecznych w postępowaniu karnym, jak również nie wskazano przykładów utrudniania przez organy postępowania karnego udziału w postępowaniu karnym.

5. POZYCJA PRZEDSTAWICIELA SPOŁECZNEGO W ZNOWELIZOWANYM KODEKSIE POSTĘPOWANIA KARNEGO

Zgodnie z nowym art. 90 § 1 k.p.k. w postępowaniu sądowym udział może zgłosić organizacja społeczna, jeżeli zachodzi potrzeba ochrony interesu społecznego lub interesu indywidualnego, objętego zadaniami statutowymi tej organizacji, w szczególności ochrony wolności i praw człowieka. Ustawodawca nie wymienia katalogu takich organizacji, a zatem chodzi o wyodrębnioną organizację, niezależnie od tego, czy posiada osobowość prawną, czy też o instytucję, której członkowie są powiązani w określony sposób. Może to być fundacja, stowarzyszenie rejestrowane, czy nawet stowarzyszenie zwykłe, pod warunkiem że zadania statutowe tej organizacji przewidują realizację przynajmniej jednej (niekoniecznie wszystkich) okoliczności wymienionej w art. 90 § 1 k.p.k. Przedstawiciel społeczny po nowelizacji może zatem wziąć udział także w postępowaniu odwoławczym, natomiast nie ma prawa wziąć udziału w posiedzeniach sądu ani w postępowaniu przygotowawczym.

Aby zgłosić swojego przedstawiciela, organizacja społeczna zgodnie z art. 90 § 2 k.p.k. powinna w zgłoszeniu wskazać interes społeczny lub indywidualny, objęty zadaniami statutowymi tej organizacji, oraz przedstawiciela, który ma reprezentować tę organizację. Do zgłoszenia dołącza się odpis statutu lub innego dokumentu regulującego działalność tej organizacji, a przedstawiciel organizacji społecznej jest zobowiązany przedłożyć sądowi pisemne upoważnienie. Sąd jest zobowiązany wydać w tym przedmiocie postanowienie (art. 93 § 1 k.p.k.), na które nie przysługuje zażalenie (*arg. ex art. 459 k.p.k.*).

Ustawodawca ustanawia w art. 90 § 3 k.p.k. regułę, zgodnie z którą sąd jest zobowiązany dopuścić przedstawiciela w każdym przypadku, gdy przynajmniej jedna ze stron wyrazi na to zgodę. Ponadto strona może w każdym czasie cofnąć wyrażoną zgodę. W wypadku braku zgody choćby jednej ze stron na występowanie w sprawie przedstawiciela organizacji społecznej sąd wyłącza tego przedstawiciela od udziału w sprawie, chyba że jego udział leży w interesie wymiaru sprawiedliwości.

W art. 90 § 4 k.p.k. ustawodawca pozostawił jednak sądowi prawo dopuszczenia przedstawiciela organizacji społecznej do występowania w sprawie pomimo braku zgody stron, jeżeli leży to w interesie wymiaru sprawiedliwości. Ustawodawca nie definiuje tego nieostrego pojęcia, aczkolwiek należy stwierdzić, że pojęcie „interes wymiaru sprawiedliwości” można utożsamiać z „dobrem wymiaru sprawiedliwości”, które to sformułowanie występuje w wielu instytucjach karno-procesowych w Kodeksie postępowania karnego, takich jak: przekazanie sprawy do Sądu Najwyższego (art. 37 k.p.k.), zwolnienie od obowiązku zachowania tajemnicy (art. 180 § 1 i 2 k.p.k.), wniosek Ministra Sprawiedliwości o przekazanie i przejęcie ścigania (art. 590 § 1 i art. 591 § 1 k.p.k.), niedopuszczalność wydania europejskiego nakazu aresztowania (art. 607b k.p.k.). Pojęcie „interes wymiaru sprawiedliwości” można w pewnym zakresie również odnosić do innych zwrotów, takich jak: „ważny interes publiczny”, który występuje w przypadku zawiadomienia przez prokuratora o wszczęciu postępowania niektórych osób (art. 20 § 2 k.p.k.), czy „interes społeczny” przy ingerencji prokuratora w postępowanie prywatnoskargowe (art. 60 § 1 k.p.k.). Można oczywiście podnosić, że z uwagi na obowiązywanie zakazu wykładni synonimicznej nie należy różnym zwrotom nadawać tego samego znaczenia, szczególnie gdy występują w tym samym akcie prawnym lub nawet jednostce redakcyjnej, aczkolwiek bardzo trudno uchwycić różnice między wskazanymi zwrotami. Wydaje się zatem, że występujące na gruncie art. 90 § 4 k.p.k. pojęcie „interes wymiaru sprawiedliwości” oznacza takie okoliczności, które są związane z celami postępowania wymienionymi w art. 2 k.p.k., a zatem udział przedstawiciela społecznego może zwiększyć prawdopodobieństwo ich osiągnięcia w danym postępowaniu. Sąd zatem miarkuje, czy dzięki uczestnictwu przedstawiciela społecznego będą możliwe – chociażby w większym stopniu niż bez jego udziału – realizacja zasady trafnej reakcji karnej, prawdy materialnej, czy nawet zaspokojenie interesów pokrzywdzonego. Nie można *in*

abstracto sformułować kryteriów wyznaczających omawiane pojęcie, ponieważ w każdym przypadku wskazany „interes wymiaru sprawiedliwości” będzie wynikał z okoliczności konkretnej sprawy. Interes wymiaru sprawiedliwości nie jest natomiast tożsamy z „interese państwa”, o którym mowa w przypadku wyłączenia jawności (art. 360 § 1 pkt 1 k.p.k.), bowiem interes państwa jest pojęciem szerszym, gdyż nie dotyczy jedynie wymiaru sprawiedliwości, lecz odnosi się do każdej innej sfery emanacji państwa i jego organów.

Ustawodawca pozostawił sądowi możliwości ograniczenia udziału przedstawiciela społecznego w procesie karnym, a także wyłączenia przedstawiciela społecznego od udziału w postępowaniu. Należy mieć na względzie, że w tym zakresie sąd również wydaje postanowienie, na które nie przysługuje zażalenie (*arg. ex art. 459 k.p.k.*).

Pierwszą z tych możliwości przewiduje art. 90 § 6 k.p.k., zgodnie z którym sąd może ograniczyć liczbę przedstawicieli organizacji społecznych występujących w sprawie, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Sąd wzywa wówczas oskarżyciela i oskarżonego do wskazania nie więcej niż dwóch przedstawicieli organizacji społecznych, którzy będą mogli występować w sprawie. Jeżeli w sprawie występuje więcej niż jeden oskarżony lub więcej niż jeden oskarżyciel, każdy z nich może wskazać jednego przedstawiciela. Niewskazanie przedstawiciela uznaje się za cofnięcie zgody na jego występowanie w sprawie. Niezależnie od stanowisk stron sąd może postanowić o dalszym udziale poszczególnych przedstawicieli organizacji społecznych, jeżeli ich udział leży w interesie wymiaru sprawiedliwości. Ograniczenie udziału przedstawicieli społecznych jest niezbędne ze względu na konieczność zapewnienia porządku w czasie rozprawy, a tym samym zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Na marginesie należy nadmienić, że podobną instytucję przewidziano w art. 56 § 1 k.p.k., a zatem ograniczenia udziału w postępowaniu oskarżycieli posiłkowych.

Wyłącznie od udziału przedstawiciela społecznego w postępowaniu karnym przewidziano w art. 90 § 5 k.p.k. Sąd jest zobowiązany odmówić dopuszczenia przedstawiciela organizacji społecznej do występowania w sprawie, jeżeli stwierdzi, że wskazany w zgłoszeniu interes społeczny lub indywidualny nie jest objęty zadaniami statutowymi tej organizacji lub nie jest związany z rozpoznawaną sprawą.

Nie znowelizowano jednak art. 91 k.p.k., w związku z czym stosownie do tego przepisu przedstawiciel organizacji społecznej może jedynie uczestniczyć w rozprawie, wypowiadać się i składać oświadczenia na piśmie. Nie posiada zaś uprawnień, aby wziąć udział w posiedzeniach sądowych, uzyskiwać nieskrępowany dostęp do akt sprawy, zadawać przesłuchiwanym pytania, składać wnioski dowodowe, czy zaskarżać orzeczenia wydane w postępowaniu karnym. Ustawodawca zamiast rozszerzyć zakres jego uprawnień, zdecydował się utrudnić sądowi dopuszczenie tego uczestnika do udziału w postępowaniu karnym.

Ustawodawca w odniesieniu do instytucji przedstawiciela zdecydował się jedynie na wprowadzenie niewielkich zmian regulujących pozycję przedstawiciela społecznego. Zmiany legislacyjne tak naprawdę polegają wyłącznie na próbie ograniczania swobody sędziowskiej w dopuszczaniu przedstawiciela społecznego do udziału w tym postępowaniu. Niestety w ostatniej nowelizacji nie rozstrzygnięto licznych kontrowersji w doktrynie dotyczących omawianej instytucji: odnośnie do stadium przystąpienia do udziału, forum orzekania, zmiany postanowienia sądu, kumulacji ról procesowych, cofnięcia zgłoszenia, zmiany osoby przedstawiciela itp.²³.

6. KONKLUZJE

Powyższe rozważania, mimo ich lapidarności, pozwalają sformułować wnioski, które mogą stanowić podstawę do bardziej pogłębionych studiów na temat ewolucji przedstawiciela społecznego i roli mediów w nowoczesnym procesie karnym. Bez wątpienia materia może stanowić inspirację dla osób zainteresowanych problematyką wzajemnych interakcji między społeczeństwem a organami prowadzącymi postępowanie karne.

Po pierwsze, można postawić tezę, że w nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z dnia 10 czerwca 2016 r. ustawodawca wyraźnie zadeklarował konieczność wzmocnienia roli przedstawiciela społecznego w procesie karnym, aczkolwiek nie udało się tego zrealizować w postaci przyznania temu uczestnikowi postępowania istotnych uprawnień procesowych. Przedstawiciel społeczny w dalszym ciągu nie jest stroną procesową i nie posiada instrumentów prawnych, które pozwalają mu w sposób istotny wpływać na wynik postępowania karnego. Przedstawiciel społeczny nadal nie ma uprawnień do: zgłaszania wniosków dowodowych, zadawania przesłuchiwanym pytań, udziału w postępowaniu przygotowawczym, udziału w posiedzeniach sądu, czy składania zwyczajnych lub nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Nie będzie przesadą stwierdzenie, że ustawodawca nie ma pomysłu na ustalenie roli, w jakiej powinien występować przedstawiciel społeczny. Ustawodawca, jeśli oczekuje zwiększenia roli tego uczestnika postępowania, powinien mu nadać status strony ze wszystkim konsekwencjami takiego posunięcia legislacyjnego. Co więcej, w takim przypadku

²³ Zob.: P. Hofmański (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom I. Komentarz do artykułów 1–296, Warszawa 2011, s. 608–614; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–467*, Warszawa 2014, s. 396–399; S. Szolucha, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, s. 289–291; K. Eichstaedt, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, t. 1, Warszawa 2015, s. 398–402, czy K. Boratyńska, P. Czarnecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016.

nie istnieją żadne racje, aby pozbawić przedstawiciela społecznego możliwości przystąpienia do udziału już po wszczęciu postępowania w sprawie, a także zagwarantować mu udział w posiedzeniach. Dalsze ograniczanie jego roli w tych sferach należy uznać za niekonsekwencję ustawodawczą.

Po drugie, należy jednak zauważyć, że skoro dominuje pogląd, iż przedstawiciel społeczny jest rzecznikiem interesu społecznego, to trzeba rozważyć, czy jest on w procesie karnym w ogóle podmiotem pożądanym, skoro taką rolę z założenia spełnia również prokurator, a także liczne uprawnienia przewidziano dla Rzecznika Praw Obywatelskich. Można bowiem wskazać, że w demokratycznym państwie prawnym kontrolę powinny spełniać wyspecjalizowane organy, szczególnie wówczas gdy dochodzi do możliwości ingerencji w prawa i wolności obywatelskie. Należy mieć na względzie, że wymienione podmioty mają ku temu niezbędne instrumenty kontrolne (prawo do informacji procesowej, prawo udziału w czynnościach, prawo składania określonych oświadczeń). Warto nadmienić, że prokurator, będąc rzecznikiem praworządności, ma prawo do uruchamiania na wszystkich etapach postępowania karnego kontroli procesowej zapadłych decyzji, a RPO z kolei w przypadku kasacji nadzwyczajnej. Wydaje się zatem, że nie jest absolutnie niezbędne wzmocnienie pozycji przedstawiciela społecznego i przyznanie mu szerokich uprawnień procesowych. Z kolei zwolennicy poszerzenia uprawnień mogą wskazywać, że prokurator niezwykle często mimo wskazanej w art. 4 k.p.k. zasady obiektywizmu i braku związania *gravamen* (art. 425 § 3–4 k.p.k.) reprezentuje tak naprawdę interes sprzeczny z interesem oskarżonego. Co więcej, przedstawiciel społeczny może dostarczyć informacji o szczególnym znaczeniu dla rozpoznawanej sprawy. Na oba zarzuty można odpowiedzieć, że to sąd może z urzędu dopuścić określone dowody (szczególnie po 15 kwietnia 2016 r.), a ponadto ma możliwość powołania biegłego sądowego w wypadku, gdy konieczne jest uzyskanie wiadomości specjalnych (art. 193 k.p.k.).

Po trzecie, we wskazanej nowelizacji przepisów doszło do wyraźnego ograniczenia dyskrecjonalnej władzy składu orzekającego. Kształt art. 90 k.p.k. narzuca pewnego rodzaju automatyzm przy dopuszczaniu tego uczestnika do udziału w postępowaniu. Z jednej strony chroni to przedstawicieli organizacji społecznych przed arbitralnością w podejmowaniu decyzji przez sąd, a z drugiej natomiast niweczy możliwość oceny użyteczności dopuszczenia przedstawiciela społecznego do udziału w postępowaniu z perspektywy realizacji celów postępowania karnego. Sąd powinien mieć gwarancje odsunięcia od postępowania przedstawicieli społecznych, jeśli nadużywają swojej roli procesowej. Zamiast ograniczać swobodę sądu, lepszym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie zażaleń na odmowę dopuszczenia przedstawiciela do udziału w postępowaniu.

Po czwarte, aktualnie nie ma żadnych danych statystycznych pozwalających ocenić, czy szersze niż dotychczas otwarcie drogi do udziału w postępowaniu karnym przez przedstawicieli organizacji społecznych nie spowoduje obniżenia sprawności procesu. Każdy dodatkowy uczestnik postępowania zwiększa ryzyko

przewlekłości postępowania karnego. Nie można również bagatelizować ryzyka, że brak kontroli sądu nad udziałem i zachowaniem przedstawiciela społecznego może negatywnie wpływać na kulturę sali rozpraw, a niektórym przedstawicielom społecznym umożliwi realizację partykularnych interesów lub promocję własnej osoby w mediach przy okazji sprawy sądowej.

Mimo wielu wątpliwości interpretacyjnych w odniesieniu do przedstawiciela społecznego niewątpliwie wspólne dla wszystkich przedstawicieli doktryny jest przekonanie, że przedstawiciela społecznego w postępowaniu karnym niezwykle rzadko można spotkać. Wskazana nowelizacja Kodeksu postępowania karnego nie gwarantuje zwiększenia aktywności przedstawicieli społecznych. Choć zatem jest to zmiana w dobrym kierunku, to jednak w żadnej mierze nie przyniesie oczekiwanych rezultatów.

SOCIAL REPRESENTATIVE IN TRANSPARENT CRIMINAL PROCEEDINGS

Summary

The article analyses the rights and duties of a social representative in criminal proceedings (article 90 Code of Criminal Procedure). Participation in court proceedings may be declared, before the commencement of judicial examination, by a representative of a community organisation, if there is a need to defend a social interest or an important individual interest within the statutory purposes of such an organisation, especially in matters pertaining to the protection of human rights and freedoms. The representative of a community organisation who has been admitted to participate in court proceedings may participate in the trial, express their points of view and make statements in writing. The court shall admit a representative of a community organisation if it finds this to be in the interests of justice. This person shall not be allowed to ask questions to person questioned by the court, he has no right to make a complaint with the court, can't submit motions for evidence and are not entitled to participate in a session or in an investigation. The author emphasizes the importance of participation by the citizenry in the administration of justice principle and the right to a fair and public hearing of his case. In article they were also discussed old draft bills in the position of social representative in criminal cases, and in particular the advantages and disadvantages of amending article 90 c.c.p. Amendment of 10 June 2016. The author argues that the changing of position will not increase the participation of the public in the proceedings, because the legislature did not admit procedural rights.

BIBLIOGRAFIA

- Boratyńska K., Czarnecki P., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016
- Daszkiewicz W., *Przedstawiciel społeczny w procesie karnym*, Warszawa 1976
- Dudka K., *Formy udziału organizacji społecznej w procesie karnym*, „Ius Novum” 2007, nr 4
- Eichstaedt K., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, t. 1, Warszawa 2015
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–467*, Warszawa 2014
- Hadrych P., *Warunki dopuszczenia przedstawiciela społecznego do udziału w postępowaniu sądowym*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 2
- Hofmański P. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Komentarz do artykułów 1–296*, Warszawa 2011
- Hofmański P., Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016
- Kosowski J., *Przedstawiciel społeczny w procesie karnym – wybrane zagadnienia*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2005, nr 11
- Lipczyńska M., *Przedstawiciel społeczny w polskim procesie karnym*, „Nowe Prawo” 1972, nr 4
- Marszał K., *Przedstawiciel społeczny w procesie karnym*, „Problemy Prawa Karnego” 2001, nr 24
- Murzynowski A., *Udział przedstawiciela społecznego w procesie karnym*, „Nowe Prawo” 1971, nr 7–8
- Nowak C., *Prawo do rzetelnego procesu sądowego w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC*, [w:] *Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych*, red. P. Wiliński, Warszawa 2009
- Papke-Olszauskas K., Woźniewski K., *Przedstawiciel społeczny w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, [w:] *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. J. Grajewskiemu*, red. M. Płachta, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2003, t. XI
- Ponarski Z., *Instytucja przedstawiciela społecznego na tle prawnoporównawczym*, „Nowe Prawo” 1970, nr 9
- Szołucha S., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015
- Tomkiewicz M., *Udział przedstawiciela społecznego w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 7–8
- Wierciński A., *Przedstawiciel społeczny w polskim procesie karnym*, Poznań 1978
- Wiliński P., *Proces karny w świetle Konstytucji*, Warszawa 2011

KEYWORDS

social representative, principle of open proceedings, Criminal Law Codification Commission, Code of Criminal Procedure Amendment of 10 June 2016, interests of justice, the community organisation

SŁOWA KLUCZOWE

przedstawiciel społeczny, zasada jawności, Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, nowelizacja Kodeksu postępowania karnego, interes wymiaru sprawiedliwości, organizacja społeczna